

Høgskolen i Gjøviks rapportserie, 2013 nr. 4

**Bruk av web baserte synkrone medier i
sykepleierutdanningens praksisperioder i
kommunehelsetjenesten**

Wenche Bergseth Bogsti

Tove Vassbø

Høgskolen i Gjøvik
2013

ISSN: 1890-520X

ISBN: 978-82-93269-19-9

**Bruk av web -baserte synkrone medier i
sykepleierutdanningens praksisperioder i
kommunehelsetjenesten.**

Wenche Bergseth Bogsti

Tove Vassbø

Avdeling for helse, omsorg og sykepleie

Høgskolen i Gjøvik

2013

Forord

Denne rapporten beskriver prosjektet: ”Bruk av web-baserte synkrone medier i sykepleierutdanningens praksisperioder i kommunehelsetjenesten”. Dette prosjektet er del av et samarbeidsprosjekt med tittelen: ”Bruk av web-baserte synkrone medier i veiledning, undervisning og møtevirksomhet”, som er initiert av Høgskolen i Gjøvik ved avdeling TØL og HOS, og er delfinansiert av Norgesuniversitetet. Samarbeidspartnere i hovedprosjektet var Karlstad Universitet, Universitet for miljø og biovitenskap samt Utviklingscenter for heimetjenester i Oppland. Hensikten var å prøve ut bruk av synkrone web-baserte medier i ulike læringsituasjoner som undervisning, veiledning, vurdering og i møtevirksomhet i de ulike utdanningsinstitusjonene. Prosjektgruppen bestående av representanter fra de nevnte institusjonene gjennomførte jevnlig prosjektmøter i prosjektperioden, der utveksling av erfaringer fra de ulike delprosjektene og deling av kunnskap ble utført.

Undertegnede har vært forfatter av rapporten og har i samarbeid med Tove Vassbø var ansvarlig for planlegging og gjennomføring av dette delprosjektet knyttet til sykepleierutdanningens praksisperioder.

HIG, mai 2013

Wenche Bergseth Bogsti

Innhold

Forord.....	2
Innhold	3
INNLEDNING	4
Hensikten.....	5
METODE.....	5
Studiedesign	5
Gjennomføring av nettmøter	6
Utvalg og datasamling	6
Data analyse	7
Etiske aspekter	7
RESULTAT	8
Er forutsetningsavhengig.....	8
Har nytteverdi	9
Påvirker samhandling	11
Refleksjon over gjennomføring av nettmøter og metode	11
DISKUSJON.....	12
KONKLUSJON	15
REFERANSER	16

INNLEDNING

Høgskolenes undervisnings og veiledningsmetoder er hele tiden i utvikling. Bruk av digitale verktøy og medier er økende innenfor utdanning akkurat som i samfunnet ellers.

Norgesuniversitetets skriftserie: Digital tilstand i høyere utdanning – Norgesuniversitetets monitor (Ørnes et al., 2011), er en nasjonal kartlegging av bruk av digitale verktøy og medier i norsk høyere utdanning. Her kommer det frem at bruk av digitale verktøy/medier øker både blant studenter og fagansatte, men at det fortsatt er slik at bruken i stor grad underbygger tradisjonell undervisning, og at det er et potensial for å bedre utnytte mulighetene som teknologien gir. Blant annet legger studentene vekt på at teknologi kan gjøre det lettere å samarbeide med andre og å ha kontakt med fagansatte. De forventer mer fleksibilitet i forhold til når og hvor de skal jobbe med faget, og i forhold til kontakt med, og respons fra faglærer. Både studenter og fagansatte uttrykker at tilgang til oppdaterte programvarer/verktøy og fungerende infrastruktur er viktig, og at dette er områder som lærestedene bør ha pågående kontinuerlige utviklingsprosesser. Det er forventet at studentene skal ha gode ferdigheter og forståelse i å bruke teknologi når de skal ut i arbeidslivet (Ørnes et al., 2011).

Det finnes andre studier som omhandler bruk av synkron web baserte medier i utdanning, og de fleste har fokus på web basert undervisning både synkront og asynkront og har til felles at det hovedsakelig dreier seg om ulike undervisningsmetoder der studenter og lærer er involvert (Fong et al., 2009, Little et al., 2006b, Bloomfield et al., 2008, Lillis et al., 2010). Studiene bekrefter stort sett at fleksibiliteten i undervisningen øker, at samhandlingsmulighetene øker og at ulike tekniske problemer er vanlig

Kvalitetsreformen for høyere utdanning gir føringer for hvordan høgskoler og universiteter skal og bør sikre studentene et optimalt læringsmiljø (Helse - og omsorgsdepartementet, 2001). Nasjonal Rammeplan for sykepleieutdanning (Kunnskapsdepartementet, 2008) regulerer at halvparten av sykepleiestudiet skal foregå i praksis. Praksisfeltet og høgskolen har et felles ansvar, for å tilrettelegge et læringsmiljø for studentene som gir læringsutbytte i tråd med Rammeplanen. Det er høgskolen som har det formelle ansvaret for at mål og kriterier for praksisperioden blir fastsatt og at en god progresjon gjennom studiet sikres. Samtidig har praksis det faglige ansvaret for veiledning, vurdering og oppfølging av studenten i praksisperiodene. Hver praksisperiode er en eksamen og vurderes til bestått/ikke bestått. Sykepleiestudentene har fem praksisperioder a 10 uker i løpet av sin utdanning ved høgskolen i Gjøvik (HIG). To av praksisperiodene gjennomføres i kommunehelsetjenesten og de tre øvrige i spesialisthelsetjenesten. HIG benytter alle kommunene i Oppland fylke som praksisarenaer. Dette innebærer store geografiske avstander mellom campus og de ulike praksisplassene. Det var ønskelig og erstatte tradisjonelle fysiske veilednings - og vurderingsmøter i studentenes praksisperioder med nettmøter, fordi det antas at dette vil kunne være ressursbesparende, mer fleksibelt og fremtidsrettet som ett ledd i økende bruk av digitale medier både i utdanning og arbeidsliv.

Ved HIG har flere utdanninger og prosjekter, blant annet fleksibel ingeniørutdanning, tatt i bruk synkron medier i undervisning og veiledning. En så muligheten for å inngå et

samarbeid der sykepleieutdanningen kunne få ta del i disse erfaringene, og samtidig gjøre egne erfaringer i bruk av web-baserte medier. Dermed ble det satt sammen en prosjektgruppe bestående av representanter fra ulike utdanninger ved HIG, samt UMB og Karlstad universitet. Bruk av web baserte synkrone medier i sykepleieutdanningens praksisstudier i kommunehelsetjenesten ble sentralt i prosjektet, men samtidig var det hensiktsmessig og prøve ut metoden i helt ulike utdanninger parallelt for blant annet å kunne lære av hverandre underveis og sammenligne erfaringer.

Hensikten

Hensikten med prosjektet var å finne ut om synkrone medier kan erstatte alt eller deler av de fysiske møtene som gjennomføres i tradisjonell vurdering og veiledning i sykepleieutdanningens praksisperioder. Herunder om bruk av synkrone medier kan øke fleksibiliteten og effektivisere veilednings- og vurderingsmøtene, og videre om nettmøter vil kunne hemme eller fremme den sosiale samhandlingen mellom aktørene.

METODE

Studiedesign

Prosjektet er gjennomført etter prinsipper fra praksisnær forskning. Praksisnær forskning er ikke noe entydig begrep, men innenfor forskning i utdanning handler det vanligvis om forskningssamarbeid mellom høyere utdanning (forskere og studenter) og lokale samfunnsaktører inkludert praktikere og/eller brukere (Willumsen and Studsrød, 2010). Grensene mellom forskning og utviklingsarbeid kan være flytende, og prosjekter som sikter mot å utvikle modeller og rutiner for samarbeid, eller styrke kompetanse gjennom ulike praksisforberedende tiltak kan ofte ligge i grenseland. Forskningen kjennetegnes av å forske sammen med aktørene i feltet (Hummelvoll et al., 2010). Beslektede forskningsmetoder er også aksjonsforskning og deltagerbasert forskning. Aksjonsforskning handler om at forskeren samarbeider med en målgruppe om forbedring av en eksisterende situasjon. For at det skal kunne kalles aksjonsforskning må det både være aksjon (handle for å forbedre), deltagelse (i betydningen samarbeid mellom forsker og en målgruppe) og forskning, som vil si systematisk dokumentasjon og vurdering av aksjonen. Det er et mål at forskningen skal være nyttig (Hauge and Mittelmark, 2003). Forskeren som er i en lærings- eller forskningssituasjon deltar i løsningen av praktiske problemer i samarbeid med andre (Gustavsen and Sørensen, 1996). Deltagerbasert forskning handler om at en gruppe personer i en organisasjon eller i et lokalmiljø gjennomfører forskningsprosjekter på egen hånd eller sammen med utdannede forskere (Askheim and Borg, 2010).

Denne aktuelle studien har altså fulgt prinsipper fra disse forskningsmetodene på den måten at prosjektet har blitt planlagt sammen med representanter fra praksis. Det ble inngått

samarbeidsavtale med 3 kommuner, og en representant fra disse kommunene var med i prosjektgruppen fra første stund. Prosjektet er gjennomført i praksis i samarbeid mellom kommuneansatte veiledere (sykepleiere), studenter og lærere i sykepleieutdanningens ordinære praksisperioder høsten 2011 og våren 2012.

Gjennomføring av nettmøter

For å sikre at studentene får den vurderingen og oppfølgingen de har krav på i praksis, har det alltid vært et samarbeid mellom veilederne og lærer fra høgskolen. Det brukes ulike veiledningsmodeller, men den mest vanlige har tradisjonelt vært at veileder har det daglige ansvaret for veiledning og vurdering av studentens faglige progresjon. Lærer, som har det formelle ansvaret for at retningslinjene for vurderingen følges, har deltatt i tre vurderingsmøter med student og veileder i løpet av praksisperioden; forventningssamtale, midtvurdering og sluttvurdering. Lærere har da reist ut til praksisarenaene i alle kommunene i Oppland fylke. Denne studiens fokus var altså utprøving og utvikling av en ny måte å gjennomføre disse veilednings- og vurderingsmøtene på, der forventningssamtalen, midt- og sluttvurderingen ble gjennomført ved bruk av web baserte medier, heretter kalt nettmøter.

Det var planlagt å benytte dataprogrammet Elluminate ved gjennomføring av nettmøtene, og opplæring i bruk av dette dataprogrammet ble derfor tilbudt til alle deltagerne i starten av prosjektet.

Utvalg og datasamling

Utvalget ble gjort i form av ”purposeful sampling”, som vil si at respondentene ble valgt ut i fra prosjektets mål (Wibeck, 2000) (Speziale and Carpenter, 2007). Alle studenter og veiledere som hadde deltatt i prosjektet i praksisperioden ble invitert til å delta i fokusgruppeintervju. Invitasjonen ble sendt ut både per post og på e-mail. Åtte studenter og åtte veileder (sykepleiere ansatt i praksis) ønsket å delta som informanter. Disse mottok ytterligere informasjon om studien, og gav sitt skriftelige samtykke til å delta.

Datasamlingen foregikk ved fokusgruppeintervjuer. To intervjuer med studenter og to med veiledere, til sammen fire fokusgruppeintervjuer. Studentintervjuene ble gjennomført med henholdsvis fem deltagere i det ene intervjuet og tre deltagere i det andre. Det samme gjaldt intervjuene med veilederne; ett intervju med fem deltagere og ett med tre deltagere. I et fokusgruppeintervju er det moderatoren som leder av fokusgruppa som bestemmer tema, med utgangspunkt i en intervjuguide (Kitzinger, 1995, Tillgren and Wallin, 1999). Moderatoren her var den ene høgskolelektoren i prosjektet, og den andre høgskolelektoren var med som deltagende observatør i det første intervjuet. Intervjuguiden ble vurdert og intervjusituasjonen analysert i etterkant av dette første fokusgruppeintervjuet. Intervjuguiden forble uendret videre, og den inneholdt hovedspørsmålet: Hva er deres erfaringer og opplevelse knyttet til bruk av nettmøter i vurdering og veiledning i praksis? Noen oppfølgingsspørsmål var i tillegg

formulert som for eksempel: Hvordan erfarte dere den sosiale samhandlingen? Påvirker nettmøter opplevelsen av fleksibilitet og effektivitet? Hva er deres anbefalinger videre?

Fordelene ved å bruke fokusgruppeintervju er diskusjonen i gruppa rundt temaet, og de data som oppstår i gruppeinteraksjonen (Malterud, 2003, Tillgren and Wallin, 1999). Intervjuene ble tapet og ordrett transkribert.

Data analyse

Dataanalysen ble gjennomført ved kvalitativ innholdsanalyse som beskrevet av Graneheim og Lundman (2004). Analyseprosessen innebærer å få oversikt over helheten, trekke ut fakta, identifisere hovedemner. Kvalitativ innholdsanalyse kan fokusere på både manifest og latent innhold (Graneheim and Lundman, 2004). Teksten ble inngående lest for å få en følelse av helheten, og for å identifisere de analyseenhetene i teksten som svarte til hensikten med studien. Analyseenhetene ble så delt opp i ulike meningsbærende enheter. Deretter ble materialet kondensert. Den kondenserte teksten ble abstrahert og forsynt med koder. Kodene ble vurdert i forhold til likheter og forskjeller og sortert i subkategorier. Subkategoriene som "hørte sammen" ble sortert under kategorier. Kategoriene ble sammenlignet og redusert til det ikke var mulig å redusere dem mer med det samme innhold. Deretter ble de abstrahert, og et tema som beskrev den underliggende teksten, med andre ord det latente innholdet, ble løftet fram (Graneheim and Lundman, 2004). I resultatbeskrivelsen brukes det sitater fra intervjuene for å eksemplifisere det manifeste innholdet. Nummeret i parentes bak hvert sitat viser om sitatet er hentet fra intervjuet med veilederne (1 og 2), eller studentene (3 og 4).

Etiske aspekter

Prosjektplanen er godkjent av Norsk Samfunnsvitenskaplig Datatjeneste, NSD (01.11.11, med prosjektnummer 28195). Forskningsprosjektet følger Sykepleiernes Samarbeid i Norden sine etiske retningslinjer for sykepleieforskning (Sykepleiernes Samarbeid i Norden, 2003), samt forskningsetiske retningslinjer (World Medical Association, 2008).

Deltagerne fikk informasjonsskriv på forhånd der prosjektet og opplysninger om hvordan fokusgruppeintervjuet ville foregå, ble beskrevet. Det ble informert om at intervjuet skulle tas opp digitalt, at opptaket og transkripsjonen ville bli oppbevart utilgjengelig for andre og at data ville bli anonymisert og behandlet konfidensielt. I brevet kom det også fram at deltagelse i studien var frivillig og at deltageren når som helst kunne trekke seg, uten begrunnelse. Deltagerne gav skriftlig informert samtykke i å delta i fokusgruppeintervjuet.

RESULTAT

Tema Nettmøter kan delvis erstatte fysiske møter			
Kategori	Er forutsetningsavhengig	Har nytteverdi	Påvirker samhandling
Sub kategori	Internett tilgang Datautstyr Teknisk bistand	Fleksibilitet Effektivitet Ressursbesparelse Overførbarhet	Bli kjent Tolke Problemløse

Resultatet viser at nettmøter delvis kan erstatte fysiske møter i sykepleieutdanningens praksisperioder. Det ble påpekt fordeler som økt fleksibilitet for alle involverte parter, møtene ble gjennomført mer effektivt, det er potensielt store besparelser å hente både i tid, økonomi og miljø, og erfaringene den enkelte får kan åpne for å benytte teknologi også i andre situasjoner. Samtidig ble det avdekket at den store avhengigheten av funksjonell teknologi som dette innebærer, kan skape problemer med å gjennomføre nettmøter. I tillegg at nettmøter påvirker samhandlingen mellom folk på ulike måter og at dette i noen sammenhenger kan gi dårligere kvalitet på møtene enn hva fysiske møter ville gjort.

Er forutsetningsavhengig

For å gjennomføre veilednings og vurderingsmøter på nett må visse forutsetninger være på plass. Det må finnes tilgjengelig PC med kamera og lyd, internett tilgang, samt muligheter for å få hjelp ved problemer eller ukyndighet med datautstyr og programvare. Dette varierte veldig fra praksisplass til praksisplass. Noen steder fantes det ikke internett tilgang fordi kommunenes datasikkerhetssystemer ikke tillater bruk av internett, eller internett forbindelsen ikke tillates med bruk av lyd og bilde. Noen kommuner tilbød trådløst (gjeste) nettverk som kunne benyttes. Imidlertid var en fortsatt avhengig av tilgang til en PC med web kamera og lydfunksjon, noe ikke alle praksisplasser hadde. Dermed ble studentens private bærbar PC et alternativ på noen av de praksisplassene hvor det var mulig å koble seg til et nettverk. Enkelte studenter benyttet også privat mobilt bredbånd på sin bærbar PC der det ikke var mulig å koble seg til nettet. Dette opplevdes imidlertid som nød løsninger og ikke gangbart på sikt fordi man mistet muligheten til å gjennomføre spontane møter ved behov, samt muligheten for at veilederne kunne bruke nettmøter til veiledning med lærer, og eller hverandre, når studenten ikke var tilstede. Det kom fram et klart ønske om at alle avdelinger bør ha en stasjonær PC med nett tilgang som tillater lyd og bilde. ”Vi har ikke dataer som vi kan gjøre

dette med. Neste gang må vi i hvert fall ha en data som vi kan gjøre slike ting med. At vi skal være avhengig av at studenten har med seg dataen sin er ubrukbart”(1).

Selv om man fikk etablert det som måtte til teknisk for å gjennomføre nettmøter, opplevde noen at det oppsto problemer underveis med forsinkelser på lyd i forhold til bilde, hakkete bilde og dårlig lyd. Hva dette skyldes i de ulike tilfellene vites ikke sikkert. Andre hadde opplevd det motsatte: *”Bilde og lyd kvaliteten var bra, det hadde ikke vært annerledes om vi hadde møttes fysisk”(3).*

Dataprogrammene Elluminate og Skype ble utprøvd. Elluminate fordrer at hver deltager har egen PC, fordi en benytter headset. Dette fungerte ikke så lenge student og veileder satt fysisk sammen på praksisplassen. *”Bakdelen med Elluminate er jo det at da er det bare en som kan kommunisere om gangen, mens bruker du Skype så kan alle, om det er to eller tre eller hvor mange det er, kommunisere”(3).* Skype fungerer helt fint når to personer satt ved siden av hverandre i web kameraets opptaksfelt. *”Skype fungerte bra, helt topp” (2).* Selv om man ikke hadde brukt Skype tidligere opplevdes det enkelt både å installere og anvende dette programmet. *”Nettmøter er så enkelt at ingen kan komme og si at dette klarer jeg ikke fordi det er data” (1).* Det ble imidlertid poengtert at hva slags program som benyttes er uvesentlig: *”Om en bruker det ene eller andre programmet betyr egentlig ikke så mye, men vitsen er at vi klarer å møtes uten å være fysisk sammen”(2).*

Har nytteverdi

Nettmøter som erstatning for fysiske møter hadde fordeler som økt fleksibilitet, økt effektivitet, ressursbesparing og overførbarhet. Bedre fleksibilitet skyldtes at det var enklere å få til møteavtaler når reisetiden ble borte og en ikke var avhengig av at lærer måtte ha avtaler som klaffet i forhold til ulike praksisplasser både geografisk og tidsmessig. Samtidig kunne avtaler lettere flyttes og endres etter behov. Et nettmøte kunne enkelt utsettes noen timer hvis det for eksempel dukket opp en læresituasjon i praksis som studenten burde prioritere, eller en akutt pasientsituasjon oppholdt veileder.

Tidligere har også veiledere enkelte ganger måttet møte opp i sin fritid for å delta på møter med student og lærer: *”Å ja, fleksibiliteten betyr mye, særlig dette å slippe å komme på en fridag som faktisk kan skje og som en bare må finne seg i å gjøre” (1).* Studentene så også en trygghet i å kunne møte sin lærer ved behov. *”Jeg som student kan nå lærer mye lettere i løpet av praksisperioden” (4).*

Møter på nettet åpnet for muligheten til å ha flere møter enn de formelt pålagte, hvis ønskelig. Alle parter (lærer, student og veileder) kan møtes samtidig eller lærer kan ha møte bare med veileder, eller bare med student. I tillegg kan veiledning på veiledning tilbys ved at flere veiledere, gjerne fra ulike kommuner, kan delta i felles møte og utveksle erfaringer i forhold til studentveiledning. *”Jeg har veldig sansen for dette at veilederne kan møtes. Jeg har vært veileder mange ganger, men det er ingen til dags dato som har fortalt meg hva jeg skal*

gjøre”(1). *”Veilederne bærer seg fordi de ikke har noe veiledning fra Høgskolen og de vet ikke hvilke krav de skal stille, og ja..dere kan nå dem lettere for veiledning”* (4).

Det ble poengtert at det ikke må bli et absolutt enten/eller, men at fleksibiliteten også handlet om å tilpasse møteformen ut i fra situasjonen: *”Ha nettmøter ved uproblematisk studentforløp, men kunne gjøre tilpasninger med ett eller flere fysiske møter hvis det oppstår spesielle utfordringer eller behov”*! (1).

Bedre effektivitet handlet om at hvert møte tok kortere tid, fordi det ble mindre utenomsnakk enn ved fysiske møter. Samtidig opplevdes møtene som mer strukturerte enn tradisjonelle møter. *”Det er tidsbesparende for alle sammen fordi vi blir mer konkrete, og så blir vi ferdige i stede for at vi hadde sittet rundt et bord og drukket kaffe”*(3). Det kom fram at deltagerne i møtet følte at de konsentrerte seg godt underveis og at de var bedre forberedt.: *”Jeg tror du selv forbereder deg mye bedre også jeg, du tenker gjennom hva du skal spørre om på forhånd”* (4).

Hensikten eller målet med vurderings-, -og veiledningsmøter i løpet av praksisperioden opplevdes å bli nådd ved bruk av nettmøter. *”Intensjonen med møtet ble absolutt oppnådd, for vi fikk snakket om hvordan ting er, og hva jeg synes at min student skal jobbe videre med”* (1). *”Jeg kan ikke si at det har vært mindre bra eller nyttig det vi har hatt nå altså, jeg følte at vi fikk sagt det vi ville alle sammen”* (2).

I praksis oppleves det en konstant travelhet, noe som uttrykkes spesielt av veilederne, men også ble bekreftet av studentene. Dermed ble effektiviteten i nettmøtene verdsatt fordi det å gjennomføre møtene på kortere tid, gav bedre tid til noe annet. Det var stor enighet om at nettmøter blir mest effektive når *en* tar ansvar for å lede møtet. Både studentene og veilederne mente det var naturlig at læreren hadde denne rollen som møteleder. *”Læreren bør være ordstyrer i nettmøtene og ha ansvaret for den formelle gjennomføringen”* (1).

Ressursbesparelsen ved nettmøter knyttes til flere ulike områder. Det ene er den betydelige tidsbesparelsen man får på grunn av redusert kjøring. Dette gjelder hovedsakelig læreren. I Oppland fylke er det lange avstander og lærer kan bruke opptil 6-7 timer i bil per dag for å møte en eller to studenter. Bilkjøring koster i tillegg til brukt arbeidstid, også mye i reiseutgifter. Dermed kan en oppnå en betydelig økonomisk besparelse. I tillegg påpektes miljøgevinsten ved å redusere bilkjøring, samt den sikkerhetsrisikoen som farting langs veien innebærer. *”Det er viktig å tenke på både sikkerhet, miljø og økonomi, ja... når vi har den muligheten”* (3).

Overførbarhet handlet om at samhandling via nett brukt på ett område, åpner for bruk på andre områder blant annet fordi terskelen for bruk brytes. *”Grudde meg for nettmøter, men det gikk helt fint”* (1). Det ble snakket om at erfaringene fra disse nettmøtene ville gjøre det enklere for deltagerne å benytte tilsvarende i andre situasjoner som for eksempel undervisning og veiledning, nettverksbygging, informasjons- og kunnskapssøk på nettet og samarbeid på tvers av kommunegrensene. Studentene sa også; *”Spesielt desentraliserte studenter burde bruke dette mye mer for eksempel i forbindelse med gruppearbeid og bacheloroppgaven”* (4).

”Erfaringene kan overføres til teoridelen av studiet slik som ved undervisning og faglige diskusjoner. Det er bedre enn videokonferanse fordi en kan sitte med PC’en hvor som helst og slipper å reise til Opus”(4).

Påvirker samhandling

Det å kunne se hverandre mens man snakker sammen, ble nevnt som en viktig faktor i nettmøter. *”Bilde er avgjørende for opplevelsen av samhandling, og gjør at dette blir mye mer personlig enn en telefonsamtale” (2).* Nettmøtene var imidlertid mest vellykket hvis deltagerne hadde hilst på hverandre, det vil si at de hadde møttes fysisk, på forhånd. *”Det er ikke lett å vite typen til personen på skjermen,.. hvis en ikke har møtt den før”(3).* Deltagerne anbefalte at etablering av kontakt gjøres ved å gjennomføre det første møtet (forventningssamtalen) som et fysisk møte. De mente at dette vil gjøre det enklere å ta kontakt med hverandre ved behov senere, når en først er blitt litt kjent.

Det ble trukket fram at uerfarenhet med bruk av data og nettmøter innebærer en fare for at oppmerksomheten og fokus ble trukket vekk fra innholdet i møtet; *”Jeg ble litt fokusert på meg selv jeg,- av å se meg selv på dette vesle bilde nede i hjørnet” (3).* Det ble imidlertid sagt at; *”Ved mer erfaring vil den sosiale samhandlingen bli mer upåvirket” (2).* Situasjonen kunne oppleves kunstig og fremmed i starten, og det ble påpekt at noen av nyansene i kommunikasjonen ble borte. Øyekontakt ble vanskelig fordi man fester blikket på skjermen og ikke i web kameraet, og ansiktsuttrykk og mimikk ble mindre synlig og vanskeligere å tolke enn ved fysiske møter. Det å se hverandre, og høre hverandre godt, var viktige forutsetninger for å kunne sanse og tolke hverandres budskap. Det kom uttalelser som; *”Det var en føling i samtalen” (1).* Uttalte fornemmelser om hvordan studentsituasjonen artet seg i praksis kom frem gjennom samtalene på nettet, men det kunne oppleves vanskeligere å gå videre på disse fornemmelsene der og da. Erfaringene tilsa at faglige diskusjoner var helt greit, mens personlige samtaler opplevdes mer utfordrende. Ved problematiske studentforløp der studentens progresjon og måloppnåelse ikke var god nok i forhold til kriteriene for bestått praksis, opplevdes nettmøter mindre tilfredsstillende. *”Hvis det skal være noe vanskelig som skal tas opp, så ville jeg hatt læreren ved bordet”(2).* *”Hvis det oppstår konflikter eller vanskelige situasjoner kan det være større behov for fysiske møter”(3).* Disse uttalelsene henspilte på opplevelsen av at det var vanskeligere å sanse det underliggende i samtalene som forble usagt, og at samtalene dermed kunne miste noe vesentlig som hadde betydning for vurderingen av studenten.

Refleksjon over gjennomføring av nettmøter og metode

I ettertid ser en at det burde vært gjort grundigere forberedelser i forhold til teknologiske forutsetninger i de samarbeidende kommunene, i prosjektets planleggingsfase. En burde involvert flere representanter fra praksisfeltet, særlig kompetanse i forhold til kommunenes IT

systemer kunne antagelig bidratt til å forhindre, eller i hvert fall oppdage de teknologiske problemene som ble erfart, på et tidligere stadium i prosjektet. Dette ble en bekreftelse på at praksisnær forskning krever involvering av alle berørte parter.

Det er også grunn til å reflektere over den rollen som forfatteren har hatt i denne studien. Forfatter har både vært deltager i prosjektgruppen, vært ansvarlig for gjennomføringen av prosjektet sammen med en lærer til, samt innehatt lærerrollen i gjennomføringen av praksisperiodene. I tillegg hadde jeg rollen som mentor i fokusgruppeintervjuene.

Vi diskuterte dette i prosjektgruppen i forkant av fokusgruppeintervjuene, og var enige om at erfaringene vi lærerne hadde gjort oss til en viss grad ville kunne bli del av datasamlingen gjennom at alle deltagerne også henvendte seg til oss og inkluderte oss i intervjudiskusjonene siden vi hadde vært en part i alle nettmøtene som var gjennomført. Det var viktig med bevissthet rundt dette, og en avklaring av rollene. Dette opplevdes uproblematisk i intervjusituasjonen, men en kan ikke utelukke at noen av uttalelsene er tilpasset det deltagerne trodde vi forventet å få til svar.

Fokusgruppeintervjuer synes å være hensiktsmessig for å få frem mangfold og nyanser i prosjektdeltagernes erfaringer. Imidlertid var utvalget forholdsvis lite i denne studien, da fire fokusgruppeintervjuer utgjør datasamlingen. I to av disse intervjuene var det også kun tre deltagere. Resultatet representerer alle de involverte deltagerens erfaringer og opplevelse, men kan ikke generaliseres.

Innledningsvis nevnes flere samarbeidende institusjoner som UMB og Karlstad universitet. Disse har hatt representanter med i prosjektgruppen, og har drevet sine egne delprosjekter innenfor sine institusjoner. Hovedsakelig har de benyttet web baserte synkroner medier i teoriundervisning, og ikke hatt den tredje parten (praksis) involvert, slik vi har hatt i prosjektet for sykepleieutdanningens praksisperioder. Det er ønskelig at datagrunnlaget fra de ulike institusjonene og utdanningene skal brukes i en større felles studie på sikt.

DISKUSJON

Resultatet i denne studien viste at nettmøter delvis kan erstatte fysiske møter i sykepleieutdanningens praksisperioder. Det blir da viktig å prøve å forstå hva ”delvis” innebærer i denne sammenhengen. Når og hvorfor kan nettmøter erstatte fysiske møter, - og når eller hvorfor kan det ikke erstatte fysiske møter?

Det er en selvfølge at forutsetninger som PC med kamera og lyd, samt internett tilgang må være på plass og fungere, for i det hele tatt å kunne gjennomføre synkroner møter via internett. Likevel var det resultatene som avdekket problemer knyttet opp til nettopp dette, som kanskje overrasket mest. Vi hadde regnet med at det kunne oppstå vanskeligheter ved bruk av dataprogrammet Elluminate, og tilbød derfor opplæring i dette på forhånd. Imidlertid var det manglende internett tilgang og tilgjengelighet til PC som viste seg å være hovedutfordringen. I kommunene hvor studentene gjennomfører praksisperiodene er det strenge

datasikkerhetssystemer og brannmurer for å sikre at pasientinformasjon ikke kommer på avveie. Dette er viktig og i tråd med lovverket. En studie gjort i New Zealand hvor medisinstudenter i desentralisert praksis skulle benytte synkron nettmøter til veiledning og refleksjon opplevde akkurat tilsvarende problematikk og måtte gjennomføre møtene hjemmefra i stede for i praksis (Lillis et al., 2010). Det må det jobbes videre med å løse disse utfordringene før en kan innføre nettmøter som samhandlingsform i praksisperioder. Her skal det til et samarbeid mellom høgsolen og de ulike kommunene både i forhold til samarbeidsavtaler og for å finne praktiske løsninger. Det blir nødvendig å involvere IT personale for å finne tekniske løsninger, og også for å kunne ha teknisk bistand ved behov når møter skal gjennomføres. Dette støttes av andre studier som viser til at nettverk problemer er et kjent fenomen, (Lillis et al., 2010, Loke Jennifer, 2007, Park and Bonk, 2007) og samtidig at sykepleiere og lærere ved sykepleieutdanninger ofte ikke er så kompetente i bruk av data (Jones et al., 2006)

Prosjektet startet med å benytte Elluminate som dataprogram for nettmøtene, men endret underveis til Skype. Datagrunnlaget er altfor lite i denne studien til å kunne gjøre en evaluering av disse to programmene opp mot hverandre, og dette var heller ikke en del av studiens hensikt. Derfor avstår vi fra å diskutere disse, men bare konstanterer at Skype opplevdes enkelt å bruke til akkurat det behovet vi hadde, som var veilednings og vurderingsmøter der samtalen var i fokus. Brukervennligheten til Skype påpekes også i andre studier (Fong et al., 2009). Kommunikasjonen opplevdes å bli mer hemmet ved bruk av Elluminate fordi det måtte benyttes headset, og da det alltid var to personer (student og veileder) fysisk sammen, kunne bare en av disse to ha headset på om gangen. Elluminate synes å være hensiktsmessig ved blant annet synkron undervisning (Little et al., 2006a)

Så langt i denne diskusjonen er det altså teknologien som kan sies å være avgjørende for at nettmøter bare delvis kan erstatte fysiske møter. Hvis de tekniske forutsetningene ikke er på plass, må man gjennomføre praksismøtene som fysiske møter. De øvrige funnene i denne studien tyder imidlertid på at det bør jobbes for å sikre de teknologiske forutsetningene slik at de positive sidene ved å benytte nettmøter kan realiseres.

Forutsetter man at det er teknisk mulig å gjennomføre nettmøter, må man videre vurdere fordelene ved slike møter opp mot eventuelle bakdeler. De fire klare fordelene som avdekkes i denne studien er økt fleksibilitet, økt effektivitet, ressursbesparelser og overførbarhet. For de fleste av disse taler resultatet for seg selv. For eksempel er økt fleksibilitet positivt for alle parter, og bidrar til den økte effektiviteten. Økt fleksibilitet og effektivitet gir mulighet for bedre utnyttelse av arbeidstiden, frigjort tid til faglig utvikling og samarbeid, samt mulighet for mer spontan kontakt når behovet melder seg. Ressursbesparelser på grunn av redusert forflytning (kjøring) er også innlysende og ikke uventet, og støttes også av andre studier (Lillis et al., 2010, Park and Bonk, 2007). Likevel er det et viktig funn at både veiledere og studenter verdsetter dette høyt og fremhever det som viktig selv om det ikke er en fordel de nødvendigvis er så direkte berørt av her. De vurderer det i et samfunnsperspektiv, og ser den økonomiske og miljømessige gevinsten som nyttig.

Overførbarhet kan også sies å være en gevinst, eller en positiv bieffekt i denne sammenhengen. Det er interessant at deltagerne selv etter å ha gjennomført forholdsvis få nettmøter (1-3), hadde mange tanker om hvordan erfaringene kunne brukes og fordelene utnyttes også i andre sammenhenger. Det og "tvinges" til å bryte en barriere, åpnet for muligheter de ikke hadde vurdert tidligere. Forestillingene om at bruk av data er skummelt og vanskelig ble på mange måter motbevist, og nye bruksområder åpenbarte seg raskt. Studentene fremhevet spesielt mulighetene for at både undervisning og gruppearbeid i større grad bør foregå via nettet, noe andre også har lyktes med å gjøre (Little et al., 2006b). Samtidig bidro de tekniske problemene til å bekrefte at vi som fagpersoner innen en profesjon der bruk av IKT kun er et verktøy, trenger IKT kompetente personer som støttespillere både i planlegging og gjennomføring av nettmøter og andre web baserte samhandlinger.

Så langt kan det synes som at nettmøter har fordeler som tilsier at de kan erstatte fysiske møter, så sant de tekniske forutsetningene er på plass. Det viste seg imidlertid ikke å være helt så enkelt. Samhandlingen mellom deltagerne er ikke upåvirket av at møtene foregår nettbasert, og spesielt det å kjenne hverandre på forhånd trekkes frem som vesentlig for vellykket kommunikasjonen. I følge Grant (2007) er ikke web baserte møter verken bedre eller dårligere enn fysiske møter hvis deltagerne har opprettet kontakt på forhånd. Det er enklere å tolke en person både verbalt og nonverbalt om man kjenner dennes måte og kommunisere på fra før. I denne studien fremheves det at nettmøter fører til at nonverbal kommunikasjon ikke sanses like godt som ved fysiske møter, og at en dermed kan miste relevant informasjon. Konsekvensene av dette i vår sammenhengen kan bli at vurderingen av, og tilbakemeldingen til, studenten ikke blir så utfyllende og altomfattende som den burde, eller at veileders behov for veiledning på konkrete situasjoner ikke kommer frem.

Møtene kan bli *for* effektive i den forstand at man ikke dweler ved uttalelser og ikke spør utfyllende spørsmål for å komme dypere inn i meningen, fordi man rett og slett ikke ser signalene. Eller at små tegn på ukomfortabelhet, usikkerhet eller engstelse ikke oppfattes. Dette kan forklare hvorfor det så klart kom fram at nettmøter egner seg greit til samtaler som ikke har personlig karakter, slik som faglige diskusjoner og oppsummeringer av uproblematisk studentforløp i praksis, mens det derimot opplevdes som mindre egnet til møter der en måtte gå dypere inn i personlige utfordringer. Ofte handler dette siste om situasjoner der studentens progresjon i praksis ikke er tilfredsstillende i forhold til kriterier og mål, og at det dermed kan være snakk om at studenten står i fare for å få "ikke bestått" praksis. Noe som er alvorlig for studenten, da stryk i praksis betyr forsinket eller avbrutt studieforløp. Tilsvarende kan det være situasjoner der det er et konfliktfylt forhold mellom veileder og student, og hvor dette er vanskeligere både å oppdage og å snakke om på nettmøter. I tillegg har også ulike tekniske problemer direkte innvirkning på samhandlingen på den måten at dårlig lyd og bilde gjør at samtalen blir oppstykket og at fokuset blir mer rettet mot dette enn mot innholdet i samtalen. Alt dette kan gjøre at en ikke får avdekket områder eller situasjoner som burde vært gjenstand for diskusjon og refleksjon, eller at en ikke får løst de problemene som avdekkes, via nettmøter.

KONKLUSJON

Bruk av digitale verktøy og medier innenfor utdanning og yrkesliv er økende. Resultatet i denne studien viser at bruk av synkrone web baserte medier/ nettmøter i veiledning og vurdering i sykepleiestudentenes praksisperioder har klare fordeler som økt fleksibilitet, økt effektivitet, ressursbesparelse og overførbarhet til andre områder. Samtidig viser det seg at nettmøter har innvirkning på samhandlingen mellom deltagerne i møtet. Kommunikasjonen blir påvirket og spesielt nonverbal kommunikasjon blir vanskeligere å fange opp, særlig hvis deltagerne ikke kjenner hverandre fra før. Viktig informasjon kan gå tapt, og vanskelige temaer, særlig av personlig art blir utfordrende eller oversett. Hvis en retter spesiell oppmerksomhet omkring dette siste og er bevisst på problematikken samt åpner for å flekse mellom nettmøter og fysiske møter etter behov, vil en likevel kunne si at nettmøter i stor grad kan erstatte fysiske møter. Imidlertid er nettmøter helt avhengig av at teknologien fungerer. Tekniske problemer som manglende tilgang til internett, manglende datautstyr og programvare, samt dårlig lyd og bilde kvalitet ble meget framtrødende i denne studien, og viser at en ikke uten videre kan innføre nettmøter. En kartlegging av hvilke tekniske problemer man kan støte på, og hvordan disse kan løses blir den viktigste forutsetningen for å kunne implementere bruk av nettmøter videre. Dette må gjøres i samarbeid med IT ansvarlige i kommunene, og samarbeidsavtaler mellom høgskolen og praksis må inkludere forpliktelser innenfor dette området.

REFERANSER

- ASKHEIM, O. P. & BORG, M. 2010. Deltagerbasert forskning i psykisk helsearbeid - et bidrag til mer "brukbar" kunnskap? *Tidsskrift for psykisk helsearbeid*, 7.
- BLOOMFIELD, J. G., WHILE, A. E. & ROBERTS, J. D. 2008. Using computer assisted learning for clinical skills education in nursing: integrative review. *Journal of Advanced Nursing*, 63, 222-235.
- FONG, A., SIDHOM, M., HAYDEN, A. & THIAGARAJAN, A. 2009. Virtual study groups: Internet-based collaborative revision for the FRANZCR examinations. *Journal of Medical Imaging and Radiation Oncology*, 53, 301-304.
- GRANEHEIM, U. H. & LUNDMAN, B. 2004. Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Education Today*, 24, 105-112.
- GRANT, M. M., JONGPIL, CHENON 2007. The Value of Using Synchronous Conferencing for Instruction and students. *Journal of Interactive Online Learning*, 6.
- GUSTAVSEN, B. & SØRENSEN, B. A. 1996. Aksjonsforskning. In: KALLEBERG, H. (ed.) *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*. Oslo: Universitetsforlaget.
- HAUGE, H. A. & MITTELMARK, M. B. 2003. *Helsefremmende arbeid i en brytningstid: fra monolog til dialog?*, Bergen, Fagbokforl.
- HELSE - OG OMSORGSDEPARTEMENTET 2001. St.meld.nr.27. Gjør din plikt - krev din rett. Kvalitetsreform av høyere utdanning. In: OMSORGSDEPARTEMENTET, H.-O. (ed.).
- HUMMELVOLL, J. K., ANDVIG, E. & LYBERG, A. 2010. *Etiske utfordringer i praksisnær forskning*, Oslo, Gyldendal akademisk.
- JONES, R., SKIRTON, H. & MCMULLAN, M. 2006. Feasibility of combining e-health for patients with e-learning for students using synchronous technologies. *Journal of Advanced Nursing*, 56, 99-109.
- KITZINGER, J. 1995. Qualitative research. Introducing focus groups. *BMJ*, 29, 299-302.
- KUNNSKAPSDEPARTEMENTET 2008. Rammeplan for sykepleierutdanning.
- LILLIS, S., GIBBONS, V. & LAWRENSON, R. 2010. The experience of final year medical students undertaking a general practice run with a distance education component. *Rural Remote Health*, 10, 1268.
- LITTLE, B. B., PASSMORE, D. & SCHULLO, S. 2006a. Using synchronous software in web-based nursing courses. *Computers Informatics Nursing*, 24, 317.

- LITTLE, B. B. R. M. N., PASSMORE, D. M. & SCHULLO, S. P. 2006b. Using Synchronous Software in Web-based Nursing Courses. *CIN: Computers, Informatics, Nursing* November/December, 24, 317-325.
- LOKE JENNIFER, C. 2007. Computer mediated conferencing-A hope or hype for healthcare education in higher learning?: A review of the Literature. *Nurse Education Today*, 27, 318-324.
- MALTERUD, K. 2003. *Kvalitative metoder i medisinsk forskning: en innføring*, Oslo, Universitetsforl.
- PARK, Y. J. & BONK, C. J. 2007. Synchronous learning experiences: Distance and residential learners' perspectives in a blended graduate course. *Journal of Interactive Online Learning*, 6, 245-264.
- SPEZIALE, H. J. S. & CARPENTER, D. R. 2007. *Qualitative research in nursing: advancing the humanistic imperative*, Philadelphia, Lippincott Williams & Wilkins.
- SYKEPLEIERNES SAMARBEID I NORDEN 2003. Etske retningslinjer for sykepleieforskning i Norden. *Vård i Norden Utveckling Forskning*, 23, 1-20.
- TILLGREN, P. & WALLIN, E. 1999. Fokusgrupper -historikk, struktur och tillampning. *Soc Med Tidsskrift*, 76, 312 - 321.
- WIBECK, V. 2000. *Fokusgrupper: om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod*, Lund, Studentlitteratur.
- WILLUMSEN, E. & STUDSRØD, I. 2010. Høyere utdanning og praksisnær forskning i profesjonsutdanningene -et eksempel fra sosialt arbeid. *Uniped*, 1, 25-36.
- WORLD MEDICAL ASSOCIATION 2008. Declaration of Helsinki. Ethical Principles for Medical Research Involving Human Subjects.
- ØRNES, H., WILHELMSSEN, J., BREIVIK, J. & SOLSTAD, K. J. 2011. Digital tilstand i høyere utdanning 2011 -Norgesuniversitetets monitor. Norgesuniversitetets skriftserie: Norgesuniversitetet.